

SZABÓ IMRE ÜNNEPI KÖTET

Cheng

ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS

FORVM Acta Juridica et Politica

XI. évfolyam
3. szám

ÜNNEPI KÖTET

**DR. SZABÓ IMRE
EGYETEMI TANÁR**

70. SZÜLETÉSNAPJÁRA

SZEGED
2021

Redigunt

TAMÁS ANTAL, ZSUZSANNA JUHÁSZ, KRISZTINA RÚZS MOLNÁR, ZSOLT SZOMORA, NORBERT VARGA

Collegium scientiae actorum:

ATTILA BADÓ, MÁRTA DEZSŐ, ZSUZSANNA FEJES, KLÁRA GELLÉN,
ATTILA HARMATHY, JÓZSEF LICHTENSTEIN, BARNA MEZEY,
LÁSZLÓ NÁNÁSI, GÁBOR ROKOLYA, ARNDT SINN, BÉLA SZABÓ,
ISTVÁN SZABÓ, GERHARD THÜR

Editors:

CSABA FARKAS, MÁRTA GÖRÖG, ANDREA HEGEDŰS, ZSÓFIA KAPRINAY,
ZITA PÁKOZDI, IMRE VARGA

Redigit

MÁRIA HOMOKI-NAGY

Nota

FORVM Szeged

Szerkesztőbizottság:

ANTAL TAMÁS, JUHÁSZ ZSUZSANNA, RÚZS MOLNÁR KRISZTINA,
SZOMORA ZSOLT, VARGA NORBERT

A folyóirat tudományos testülete:

BADÓ ATTILA, DEZSŐ MÁRTA, FEJES ZSUZSANNA, GELLÉN KLÁRA,
HARMATHY ATTILA, LICHTENSTEIN JÓZSEF, MEZEY BARNA,
NÁNÁSI LÁSZLÓ, ROKOLYA GÁBOR, SINN ARNDT, SZABÓ BÉLA,
SZABÓ ISTVÁN, THÜR GERHARD

Szerkesztők:

FARKAS CSABA, GÖRÖG MÁRTA, HEGEDŰS ANDREA, KAPRINAY ZSÓFIA,
PÁKOZDI ZITA, VARGA IMRE

Főszerkesztő

HOMOKI-NAGY MÁRIA

Műszaki szerkesztő
MARVANEK JUDIT

Kiadja

GÖRÖG MÁRTA
dékán

Kiadványunk rövidítése

FORVM Szeged

ISSN 0324-6523 Acta Universitatis Szegediensis
ISSN 2063-2525 FORVM Acta Juridica et Politica

*Jelen kötetben megjelent tanulmányok az egyes szerzők szellemi alkotó tevékenységének eredményei,
az azokban megfogalmazott gondolatok, tudományos vélemények a szerzők saját álláspontját tükrözik.*

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ.....	11
BAKOS-KOVÁCS KITTI A magánjogról – történetiségében és a modern jogfejlődés tükrében.....	13
BALOGH ELEMÉR A középkori kánoni per.....	25
BARTA JUDIT A Teljesítésigazolási Szakértői Szerv szakvéleményére alapított per és a szakvéleményekkel kapcsolatos gyakorlati kérdések.....	31
BERKI GABRIELLA Mi fán terem a telemedicina? – a távorvoslás fogalma és kialakulása.....	39
BLUTMAN LÁSZLÓ Az előzetes döntéshozatal kezdeményezésének elutasítása: az igényérvényesítés lehetőségei.....	47
BOBIVOS PÁL A földre vonatkozó vételi jog a közjog fogságában.....	55
BOÓCZ ÁDÁM A Kkt. és a Bt. régi – új öröksége. Észrevételek az egyszemélyessé váló kkt-k és bt-k ipso iure megszűnésének szabályaihoz.....	63
DÚL JÁNOS Törédek a vagyonkezelői jog szabályozásának változásaiából.....	71
FANTOLY ZSANETT A hatékony védelemhez való jog az Amerikai Egyesült Államok büntető igazságszolgáltatásában.....	79
FARKAS CSABA Gondolatok a saját üzletrésről.....	87
FARKAS CSAMANGÓ ERIKA Gondolatok az idegenhonos és inváziós halfajok terjedésének kezeléséről természetjogi aspektusból.....	93

GÁL ANDOR – SZOMORA ZSOLT A drónnal történő megfigyelés kriminalizálása mint a büntetőjogi magánszféravédelem kiterjesztése.....	101
GOMBOS KATALIN A többrétegű szabályok és a koherencia-elv érvényesülése határon átnyúló eljárások során.....	109
GÖRÖG MÁRTA A Bécsi Vételi Egyezmény 39. Cikkében foglalt „észszerű idő” megítélése a nemzetközi jogalkalmazási gyakorlatban.....	115
GYÉMÁNT RICHÁRD A Holland Kelet-indiai Társaság vázlatos gazdaságtörténete (1602–1799).....	121
HAJDÚ JÓZSEF A transznacionális munkavégzés szabályozásának lehetősége a BRI rendszerében, különös tekintettel a GATS Egyezmény 4. módoszatára.....	131
HARKAI ISTVÁN – MEZEI PÉTER Szerzői jogi flexibilitások végfelhasználó szerződések fényében.....	137
HARMATHY ATTILA A polgári jog szemléleti kérdéseiről történelmi alapon.....	147
HARSÁGI VIKTÓRIA Gondolattöredékek a társult perek új rendszeréhez.....	155
HORVÁTH E. ÍRISZ A kis értékű követelések európai eljárásának története.....	161
JAKAB ÉVA Róma és a tartományok: Igazságszolgáltatás és politika.....	169
JUHÁSZ ZSUZSANNA Telemedicina és büntetés-végrehajtás.....	177
KAPRINAY ZSÓFIA Gyakorlatban felmerülő újabb probléma termőföldek adásvételével összefüggésben.....	183
KARSAI KRISZTINA A mesterséges intelligencia szabályozásának európai tervezete, avagy algoritmusok térnyerésének előjelei a (büntető) igazságszolgáltatásban.....	189
KATONA TAMÁS – KATONÁNÉ PEHR ERIKA Az örökbefogadás társadalompolitikai és jogi összefüggései.....	197

LÁSZLÓ KECSKÉS Some Ethical Problems of Arbitration.....	211
KISFALUDI ANDRÁS Érvénytelenségi kifogás az engedménnyel szemben.....	219
KISS BARNABÁS Csak a változás állandó – A különleges jogrend alkotmányi-alaptörvényi szabályozásának alakulása Magyarországon.....	227
KÖBLÖS ADÉL Mikor szükséges tárgyalást tartani polgári ügyekben?.....	237
LÖFFLER TIBOR Miről „szól” a népszavazás?.....	243
LUKÁCS ADRIENN Karantén office: az otthoni munkavégzés és magánélethez való jog a Covid19 pandémia idején.....	249
MÁRKI DÁVID Nyilvánosság az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjogában.....	255
MEZEY BARNA Cella, kamra, zárka – Jogtörténeti töredékek a börtönrezsím szóhasználatához az 1843. évi börtönügyi javaslat kidolgozása során.....	263
MOLNÁR JUDIT A fizetési meghagyással szemben előterjesztett ellentmondás nem akadály a bírósági meghagyás kibocsátásának.....	271
NAGY ADRIENN Az I. Pp. Novella hatása a polgári perbeli bizonyítás szabályaira.....	279
NAGY CSONGOR ISTVÁN Kartellkár mint joghatósági ok.....	287
NOCHTA TIBOR Sérelemdíj és kártérítés a személyiségi jogok szerződésszegéssel történő megsértéséért.....	293
NYILAS ANNA A mesterséges intelligencia hatása a bírói döntéshozatalra.....	303
PAPP ZSUZSANNA Gondolatok a kifogások jelentőségéről egy polgári eljárásjogász szemszögéből.....	313

POZSONYI NORBERT A <i>vadimonium</i> alapvonalai a formuláris eljárásban.....	331
PRIBULA LÁSZLÓ A peres felek személyében bekövetkező változások gyakorlati problémái – a formális és az érdemi vizsgálat határán.....	339
RÉVÉSZ BÉLA Anomáliák a hálózati személyek nyilvántartása körül.....	349
RÚZS MOLNÁR KRISZTINA Mekkora a hasadék és hogyan lehet betölteni? – gondolatok a jogvitákról, az érdekvitákról és a hozzájuk kapcsolódó képzettségről.....	357
SÁNDOR ISTVÁN Az alapítvány egyes <i>common law</i> jogrendszerű országokban.....	363
SCHADL GYÖRGY Gondolatok a végrehajtási jogok harmonizálásáról.....	369
SIKET JUDIT Lehet-e „hintázni” a köz- és magánjogi jogviszonyok között?.....	377
SOÓS EDIT Az európai területi együttműködési csoportosulások (EGTC) az EU határrégióiban.....	385
SURI NOÉMI Gondolatok az ideiglenes számlazárolást elrendelő európai végzésről, a követelésbehajtás legújabb alternatív eszközéről.....	395
SZAKÁCS ILDIKÓ RÉKA Politikusok két kampány között – különös tekintettel a női szerepekre.....	401
SZAKÁLY ZSUZSA Az igazságügyi szakértő a magyar Alkotmánybíróság gyakorlatában.....	409
SZALAI PÉTER Tűnődés az osztott perszerkezetről szerzett tapasztalatokról.....	417
SZIVÓS KRISTÓF A felek eljárástámogatási kötelezettsége a jogösszehasonlítás szemszögéből.....	427
TAKÁCS ALBERT Alkotmány és antropológia.....	433
TÓKEY BALÁZS Váratlan (?) fordulat a kollektív defamációs ügyek kúriai gyakorlatában.....	441

UDVARY SÁNDOR A mesterséges intelligencia, mint potenciális adatvédelmi jogsértő.....	451
VARGA IMRE Kollektív igényérvényesítési eljárások Hollandiában.....	457
VÉKÁS LAJOS Újabb mozaikok az elővásárlási jog gyakorlásával létrejövő szerződés kérdéseihez.....	463
VISONTAI-SZABÓ KATALIN A gyermek kapcsolattartáshoz való jogának érvényesülése világhárvány idején.....	469
WOPERA ZSUZSA A dogmatika vagy a gyakorlat elsőbbsége?.....	477
<i>Köszöntők</i>	
CZIFRA JÁNOS <i>Professzor a barátom</i>	487
GÉCZI JÓZSEF ALAJOS <i>Szabó Imrét köszöntöm</i>	489
TRÓCSÁNYI LÁSZLÓ <i>Szabó Imre köszöntése</i>	491
<i>TABULA GRATULATORIA</i>	493

BAKOS-KOVÁCS KITTI*

A magánjogról – történetiségében és a modern jogfejlődés tükrében

„A jog a valóságban csak az emberekből lezajló érzésfolyamat: a jogtudomány az emberi lélektan egyik része.”¹

I. Bevezetés

Korábbi kutatásaim során szerzett tapasztalatok alapján, valamint *Menyhárd Attila* nyomán az Európai Unió magánjogi jogalkotásának fragmentált rendszeréhez való illeszkedés megteremtése érdekében is szükséges a magánjog fejlődésének jelenkori sajátosságainak elmélyült, ugyanakkor a gyökereket is feltáró, a magánjogi jogfejlődést történetiségében is szemlélő, jogelméleti alapokra kitekintő vizsgálat, megközelítés.²

Jelen tanulmány azt a célt tűzte ki, hogy modern kori alapokra helyezve összegyűjtse, néhol felelevenítse a korábbi magyar magánjogi jogirodalom gondolati, eddigiekben talán kisebb hangsúlyt kapott vezérmotívumait, amely kutatás a későbbiekben az uniós és a nemzeti jogok alkalmazása során a magánjogi jogértelmezés alapjainak lefektetését szolgálja. A technológiai és innovációs fejlődés következtében, valamint a jogértelmezés szempontjából is különös jelentősége van annak a vizsgálódásnak, amely a közjog és magánjog elhatárolásának, valamint a jog jogági tagozódásának újraértelmezésére új aspektusok felszínre hozásával hivatott.

Jelen korunk modern kihívásai között is igaznak kell lennie annak a megállapításnak, hogy a magánjog fejlődésének történeti múltja meghatározza a magánjog normatani, rendszertani sajátosságait, megteremtve annak időtálló alapjait. Ebből fakadóan a jog gazdasági elemzésén túlmenően ki kell emelni a magánjog társadalmi együttélést szabályozó lélektani szerepét.

* adjunktus, SZTE Állam- és Jogtudományi Kar, Civilisztikai Tudományok Intézete

¹ SZÁSZY-SCHWARZ GUSZTÁV: *Parerga – Vegyes jogi dolgozatok*. Athenaeum. Budapest, 1912. 6. p.

² MENYHÁRD ATTILA: *A polgári jog tudománya Magyarországon*. In: Jakab András – Menyhárd Attila (szerk.): *A jog tudománya – Tudománytörténeti és tudományelméleti írások, gyakorlati tanácsokkal*. HVGORAC. Budapest, 2015. 246. p.

A felhasznált szakirodalom a magánjogtörténet, a polgári jogi jogirodalom, valamint a jogelméleti és normatani tudományterület alpműveire támaszkodik a téma célkitűzése által behatárolt mélységben, hiszen jelen tanulmány elsődleges célja egy olyan, történetiségében húzódo gondolati ív megrajzolása, amely „*az öntudatba hozza*” az eddigiekben talán kevésbé kiemelt, de a jogban, és ezen belül a magánjogban munkálkodó belső, lapangó erőket és összefüggéseket.³ Ezen felvetések hozzájárulhatnak a XXI. századi modern kori jogfejlődés keretei között kialakult új jogi területek és a közös európai unió jogi vívmányok magánjog rendszerébe történő becsatornázódásához, valamint segítséget nyújthatnak a felgyorsult világban, a kazuisztikussá vált jogalkotási termékekben, továbbá a változó társadalmi és gazdasági jelenségek jogi helyzetének adaptálására irányuló kísérletek közötti dogmatikai tisztaság megteremtéséhez.

A tanulmány nyelvezetében a szerző igyekszik hidat teremteni az archaikusabb hangvételű, a régi latin jogászai műveltségben gyökerező jogi nyelv és jelenkorunk kihívásaihoz idomult jogászai szaknyelv között. Ezen feladatnak a szerző, a régi korok nyelvezete iránt érzett elfogultsága okán sem tud mindig következetesen eleget tenni, de elődeink nyomán járva törekszik a modern szakkifejezések transzformálására. Máskor a szerző szándékkal hagyja meg a régi korok meghatározásait, amelyből kibontani és levezetni véli a jelen kor magánjogának fejlődési tendenciáit.

II. Felvetések a jogról

„*A jog célra irányuló (teleologikus) normatív rend.*”⁴ A jogrend célja a biztonság megteremtése, melynek tartós védőhálója támpontot nyújt az egyén és a társadalom számára; egyben kifejezője az ember állandóságra és stabilitásra törekvő igényének.⁵

„*A jogrend nem más, mint a béke rendje.*” A békére való törekvés a jog sajátja, amely elhatárolja más társadalmi normáktól. A jog előírásainak a külső magatartás felel meg; „*békéjét nem a szándék, hanem az erőszakos cselekedet töri meg.*”⁶

A jog a társas együttélés meghatározója, amely társadalmi-gazdasági viszonyokból építkezik egy sajátos és komplex belső összefüggésrendszer körül szerveződve. Általános és kötelező jelleggel ható absztrakciók révén értékeli, kiemeli az érdekkonfliktusok és emberi magatartások azon körét, amelyek jogpolitikai tételezések mentén is támogatottak és végső soron az állam kényszereszközeivel kerülnek feloldásra.⁷ „*A jog látszólagos társadalmi érzéketlensége a társadalmi érzékenység belső megnyilvánulása.*” Meg-

³ SZÁSZY – SCHWARZ 1912, 90–91. pp.

⁴ LACSÁN ISTVÁN: *Előadások jogi alapfogalmakról. Magyar jogi alapismeretek.* In: Badó Attila (szerk.): *A jogrendszerek világa – Jogi alapismeretek.* Pro Talenti Universitatis Alapítvány, Szeged, 2020. 142–147. pp.

⁵ COING, HELMUT: *A jogfilozófia alapjai.* Osiris, Budapest, 1996. 136–138. pp.

⁶ *Jog.* In: Márkus Dezső (szerk.): *Magyar jogi lexikon.* IV. kötet. Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest, 1903. 430. p. COING 1996, 133–136. pp.

⁷ KAUSER LIPÓT: *Definitio a magánjogban.* A Magyar Jogászegylet kiadása. Budapest, 1935. 23. p.; EÖRSI GYULA: *Jog – gazdaság – jogrendszer – tagozódás.* Akadémiai Kiadó. Budapest, 1977. 7–8. pp.; POKOL BÉLA: *Jogi alaptan.* Rejtjel Kiadó. Budapest, 2000. 41–42. pp.

alkotott normái révén elvárásokat közvetít a társadalom szereplői felé, visszahat a társadalmi működés alapjaira, hiszen befolyásolja az emberi magatartásokat, így hat az egyéni és kollektív pszichikumra is.⁸

Mindez azt is jelenti, hogy a jog társadalmi szükséglet eredményeképpen jön létre, amely a történeti korokon átívelve a társadalmi és gazdasági viszonyok fejlődése következtében minőségi változásokon ment és napjainkban is megy keresztül.⁹ A dinamikusan változó fejlődés immáron immanens velejárója a modern kori jogfejlődésnek. A jog szilárdságát ebben a változó világban annak történetisége és hagyományokhoz való kötődése adja, ugyanakkor azonban a „megkövülés” veszélyének elkerülése érdekében rugalmasan, de a tartósságot megőrizve kell reagálnia a társadalmi változásokra.¹⁰ Kiss Mór szavait idézve „a haladás mindenütt a jog szabályozó hatalmának folytonos kiterjesztésével jár”, ami azt takarja, hogy egyre növekszik azon életviszonyok száma, ami a jogi szabályozás hatóköre alá kerül.¹¹

Az emberi együttélés jogi rendje és szabályozási igénye napjainkban egyben egyetemes kulturális jelenség azzal, hogy a különféle jogrendek az egyes államok és kultúrák belső törvényszerűségei és folyamatai szerint egyedileg és különbözőképpen fejlődtek. A kölcsönös befolyásolás és egymás mellett élés azonban mindenképpen jelen van és a nemzetközi jog fejlődése révén egy egységes jogi világkultúra megteremtése felé nyit utat.¹²

A jog nemzeti jellege az egyes nemzeteket és népeket sajátosan jellemző érzületre, gondolkodásmódra, újkori fogalmak szerint attitűdre, felfogásra vezethető vissza, amely a közös nyelvben is kifejeződik. A nemzeti jelleg tehát az egyes nemzetek különös lelki tulajdonságoknak az együtthatója, amely a jogot teremtő nemzeti akarattól is kisugárzik. Concha nyomán Kiss Mór már a XIX-XX. század fordulóján pontos képet ad az univerzális és nemzeti karakter kölcsönhatásáról és érvényesüléséről. A nemzetek egymástól való elszigeteltségén túlmenően a szükséglet-kielégítés okán az egyetemes világszerveződések és jogi keretek között az egyes nemzeti vonások elhalványulnak, szűkebb térre szorulnak. Meghatározott mértékig tehát a nemzeti jellegben teret kapnak az egyetemes jogi eszmék, amelyek terjedésének gátját és határát éppen a nemzetben rejlő belső erő jelenti. Az egyetemes jogeszmék így behatolnak a jog nemzeti jellegébe, de nem képesek arra, hogy annak nemzeti vonását kiszorítsák, sőt inkább jellemző az a tendencia, hogy az egyetemes jogeszmék ehelyütt nemzeti színezetet öltenek magukra.¹³

A modern jog további jellemzője, hogy előírásai rögzített (szövegezett) formában jelennek meg nyelvi keretek között (a jog nyelv által objektívált),¹⁴ illetve tételei tudományos és szakmai viták keretei között fejlődnek és bontakoznak ki. Ennek következtében

⁸ EÖRSI 1977, 9-10., 15-16., 23., 35., 45., 91. pp.; LACSÁN 2020, 136., 140. pp.; MENYHÁRD 2015, 22. p.

⁹ SZILÁGYI PÉTER: *Jogi alaptan*. ELTE Eötvös Kiadó. Budapest, 2011. 248-249. pp., 251. pp.

¹⁰ COING 1996, 138-139. pp.; ASZTALOS LÁSZLÓ: *Polgári jog. I. Általános rész. II. Személyek*. Tankönyvkiadó. Budapest, 1982. 26. p.

¹¹ KISS MÓR: *A tárgyi jog lénye, keletkezése és tartalmának kifejtése*. In: Fodor Ármin (szerk.): *Magyar Magánjog. Általános rész. Személyjog*. Singer és Wolfner kiadása. Budapest, 1899-1905. 16. p. (1899-1905a)

¹² COING 1996, 124-125. pp.

¹³ KISS MÓR: *Közjog és magánjog*. In: Fodor Ármin (szerk.): *Magyar Magánjog. Általános rész. Személyjog*. Singer és Wolfner kiadása. Budapest, 1899-1905. 32-35. pp. (1899-1905b)

¹⁴ KAUSER 1935, 5. p.

rendelkezései kikristályosodott racionális meggondolásokra épülnek.¹⁵ Az állam rendelkezik azzal a legitím hatalommal, hogy az állampolgáira nézve ezen kötelező szabályokat megalkossa¹⁶ a jogalkotói jog kizárólagosságára vonatkozó törekvés mellett.¹⁷ Ehhez kapcsolódóan *Helmut Coing* a szokásjogot egy, a társadalom korábbi fejlettségi szintjéhez igazodó jogtípusnak tekinti.¹⁸ A jog keletkezéséhez mindeképpen szükséges olyan felhatalmazó rendelkezés, amely alapján és amilyen formában a jogalkotás megvalósulhat.¹⁹

A jogszabály, ha funkcióját hatékonyan be kívánja tölteni, az életviszonyokban rejlő természetes követelmények, a társadalomban élő jogérzet, jogi meggyőződés lenyomata.²⁰ Látenszen így a jog belső néplélektani megalapozottsága benne rejlik a jogalkotásra irányuló folyamatokban és meg kell, hogy jelenjen a politikai vezetés által uralt jogalkotás keretei között, hiszen enélkül a jogi előírás nem működhet hatékonyan és nem töltheti be funkcióját.²¹

A jogképzés középpontjában az ember áll. Az ember születése, fejlődése, a gyermek védelmi szükségletei, a nemek elkülönülése, az ember vágyai és szenvedélyei, szellemi életének szervezetei és tartalma, az emberi környezet adottságai, az ember dolgokhoz és gépekhez való kapcsolata, valamint a gazdasági élet törvényszerűségei, mind-mind – belső erőként is munkálkodva – jelentőséggel bírnak a jog számára, különös tekintettel annak tartalmának kialakítása, meghatározása során.²² Az emberi lét szituációi egyediségük ellenére tipikus és visszatérő jelenségeket hordoznak magukon, amelyek alapját képezik a társadalom absztrakt, általános, átfogó rendjének.²³ A jogi fogalmak így az egyedi jelenségeken alapulnak és a logikába átmenő pszichológiai folyamatok útján megvalósuló és ahhoz kapcsolódó általánosítás révén keletkeznek.²⁴

Az egyének vonatkozásában a jog valamely, a tárgyi jog által meghatározott jogosultságot, hatalmat jelent más személy irányában. Köznapi értelemben a jog az egyént vagy a közösséget megillető szabadság, melynek keretei között az egyén szabadon dönthet egy adott kérdésben, valamely magatartás tanúsítása tekintetében.²⁵ A másik oldalról ugyanakkor, amikor az egyén közösségbe lép, akkor cselekedeteinek idomulnia kell a közösség céljához, és az ennek manifesztálódásaként megjelenő társadalmi normákban foglalt és értékelt magatartásokhoz.²⁶

A jog összetett jelenség. Egyrészt kapcsolódik más jogon kívüli, de társadalmi szabályzó normarendszerekhez. „*A jog szó a magyar nyelvben a <<jó>> szóra vezet vissza. Népünk észjárása szerint <<jogos>> az a cselekmény, magatartás, állapot, amely ethikai*

¹⁵ COING 1996, 129. p.; TÓTH LAJOS: *Magyar magánjog. Általános tanok*. Hegedüs és Sándor Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság Könyvkiadóvállalata. Debreczen, 1923. 79. p.

¹⁶ LACSÁN 2020, 136. p.

¹⁷ SZILÁGYI 2011, 279. p.

¹⁸ COING 1996, 130. p.

¹⁹ TÓTH 1923, 3., 72–73. pp.

²⁰ *Jog*. 429. p.; TÓTH 1923, 63–64., 79., 95. pp.

²¹ Vö. COING 1996, 132. p.

²² COING 1996, 168., 179. pp.

²³ COING 1996, 85. p.

²⁴ KAUSER 1935, 12. p.

²⁵ BÍRÓ GYÖRGY – LENKOVICS BARNABÁS: *Általános tanok*. In: Bíró György (szerk.): *Új Magyar Polgári Jog Tankönyv (I–VIII.) I. kötet. Általános tanok és személyek joga*. Novotni Alapítvány. Miskolc, 2014. 21. p.

²⁶ *Jog*. 427. p.

érzésünk szerint <<jól van>>, azaz amit helyeslünk ; nem <<jogos>>, amit etikai érzésünk nem helyesel.”²⁷ Más, jogon kívüli normarendszerek között kap helyet például az erkölcs. Az erkölcs az ember magatartását belsőleg irányítja, hogy az ember gondolkodásmódjában, felfogásában, érzéseiben és akarat-nyilvánításában összhangban álljon. Az erkölcs az egyén tekintetében megalapozza az önbecsülését, gondolatainak és szavainak tisztaságát, érzéke ösztönei feletti uralkodást, személyiségének kibontakoztatását és fejlődésének lehetőségét. Ezen követelmények egyúttal az egyén embertársaival való kapcsolatát is determinálják és korlátozzák. Az erkölcs életrendjét az egyén belső világából kiindulva építi fel a külvilág cselekedeti felé, amely életrend az egyesek lelkiismeretétől függ és fakad.²⁸ Másrészt nem csupán a jogszabályokat foglalja magában, hanem a jogi dogmatika fogalmi rendszerét, a hatósági döntéseket, a bírósági ítélezést, de akár a jog megvalósulását is a társadalom tagjainak jogkövető magatartásában. A fenti eredők közötti összhang különösen a társadalmi és gazdasági változások időszakában törhet meg, hiszen a jog egyes részterületei eltérő módon, időben és tempóban reagálnak ezekre a változásokra.²⁹

A jog gondolatközlési folyamat, amely a joggal szemben a pontosság és a szabatoság kritériumait támasztja.³⁰ A jog meghatározásai ugyanakkor immanens bizonytalanságot hordoznak; bár első látásra világosnak és határozottnak tűnnek, amely követelmény is a jog nyelvi objektivációjával, illetve külvilág felé történő megnyilvánulásával szemben, azonban alkalmazásuk sokszor további értelmezést igényel.³¹ Ehhez kapcsolódóan emelném ki a bírói jogfejlesztés jelentőségét. A bíró jogalkalmazói tevékenysége során valamely konkrét, megvalósult esetre és élethelyzetre alkalmazza az absztrakt jogszabályt. A bíró a fennálló magánjogi rendelkezések értelmezése során fejt ki és hozza felszínre azt a jogi rendelkezésben egyébként önmagában benne rejlő tételt, amelyet a jogszabály kifejezetten nem tartalmaz, de amelyet annak jelentése, lényegi tartalma szükségképpen magában foglal. Ehelyütt a bíró keletkeztetője a jognak, amely a bíróság által adott és így felfejtett elvi tétel és megállapítás lefektetését jelenti. A jogértelmezés ennek keretei között jogivá válik, megszilárdul és követendő lesz.³²

III. Néhány gondolat a köz- és magánjogról, valamint a jogágakról.

A köz- és magánjog közötti különbségtétel – Ulpianus és római jogi hagyományok nyomán – visszavezethető a szabályozott jogviszony által védett akaratra, érdekre, azaz a jogszabály közérdek vagy magánérdek védelmére, biztosítására hivatott-e.³³ *Werbőczy Hármaskönyvében* akként tesz különbséget, hogy a jog kétféle: az egyik a közjog, a másik

²⁷ *Jog*. 427. p.

²⁸ Az erkölcs és a jog kapcsolatára vonatkozóan lásd részletesen: *Jog*. 430. p.

²⁹ BÍRÓ – LENKOVICS 2014, 49. p.

³⁰ KAUSER 1935, 5. p.

³¹ HEBELT EDE: *Tanulmányok a jogügyletről. I. Módszertani bevezetés*. Franklin Társulat. Budapest, 1912. 73. p.

³² TÓTH 1923, 37. p.; KOLOSVÁRY BÁLINT: *Magánjog – Vezérfonal a magyar magánjogból tartott egyetemi előadásokhoz*. Studium. Budapest, 1938. 16. p.

³³ KOLOSVÁRY 1938, 3. p.

a magánjog. A közjog az uralkodásra és az országok igazgatására hivatott jog, amely valamely „közhaszonra czéloz”. A magánjog ettől eltér, „az egyes emberek hasznára néz”.³⁴ A köz- és magánjog elhatárolásának *differentia specificája* hagyományosan tehát azon alapszik, hogy a jogi rendelkezés kinek az érdekét szolgálja, teremti meg és védi, amely a XIX. század végi és XX. századi magyar magánjogtörténeti írásokban is ekként jelenik meg. Már *Szászy-Schwarz Gusztáv* és *Kolosváry Bálint* is rámutat arra, hogy minden jogszabály kisebb-nagyobb mértékben mindkét érdekét érinti, hiszen az állam csak úgy működhet minél teljesebben, ha polgárainak élete és vagyona megfelelő védelemben részesül. Egy-egy életviszony szabályozásánál a köz- és magánjogi jellemzők tehát összefonódnak az alapul szolgáló életviszonyok sajátos természeté alapján.³⁵

Ezen alapvető distinkcióra épülnek rá olyan további csoportosítási ismérvek, amelyek a szabályozott jogviszony alanyait, illetve fő jellemzőit vagy a jogérvényesítés tipikus eszközeit emelik ki. A közjogi szabályok, mint az államcélú védő jogszabályok, az állam fennállásának és eredményes működésének feltételeit teremtik meg, a „nemzet közéletét” rendezik, illetve meghatározzák az állam és állampolgárai közötti, a közhatalom által áthatott viszonyokat. Ezzel szemben a magánjogi szabályok minden további, az állam által elismert magáncélok biztosítására hivatottak az egyesek között.³⁶

A jogviszony keletkezését és forrását tekintve a közjogi jogviszony „*tényálladékát*” vagy a „*közéleti viszonyokat*” az állam teremti meg, a magánjogi jogviszony „*tényálladékát*” a felek hozzák létre és alakítják ki. A közjogi jogviszony – annak közérdekebe való ágyazottsága okán – kötelezi az állampolgárt, míg a „*magánéleti viszony*” létrehozataláról a felek döntenek, magánérdekük nyomvonalán. A feleknek ezen szabadsága a jogviszony tartalmának a megállapítására, az írott jog rendelkezéseitől való eltérés lehetőségére is kiterjed.³⁷ Modernkori összefoglalásban megállapítható, hogy a közjog az állami és társadalomszervező funkciók ellátására hivatott, addig a magánjog az autonóm cselekvés tereit szabja meg.³⁸

Jellinek nyomán alakul ki a közjog és magánjog azon elhatároló ismérve, amely szerint a közjog az alá- és fölérendeltség módszerével rendezi az állam és az állampolgár egyes viszonyait, míg a magánjog a mellérendeltség talaján állva teremti meg a felek egyenjogúságát.³⁹

Annak megítélésénél, hogy egy jogszabály a közjog vagy magánjog területére esik-e, *Szászy-Schwarz Gusztáv* szerint annak is van jelentősége, hogy kire bizza a jog az érdekvédelem megvalósítását. A jogérvényesítés – korábbi magánjogtörténetünk szakkifejezéseivel élve – a biztosító jogviszonyban való cselekvés lehetősége, amellyel a megsértett vagy veszélyeztetett alapviszony célú ér, megvalósul és érvényesül. Amikor állami jogérvényesítés és hatósági eszközök állnak rendelkezésre a jogsértés orvoslására, akkor közjogi jelleggel

³⁴ *Werbőczy István Hármaskönyve. Előbeszéd 2. cím. 3. §.* Franklin Társulat. Budapest, 1897.

³⁵ KISS 1899-1905b, 24. p.; SZÁSZY-SCHWARZ 1912, 34–37. pp.

³⁶ *Közjog.* In: Márkus Dezső (szerk.): Magyar jogi lexikon. V. kötet. Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság. Budapest, 1904. 95. p.; SZÁSZY – SCHWARZ 1912, 34–37. pp.; KOLOSVÁRY 1938, 3. p.

³⁷ TÓTH 1923, 301-302. pp.; EÖRSI 1977, 55–56. pp., 110. pp.

³⁸ LENKOVICS BARNABÁS – KESERŐ BARNÁRNOLD – KÖHIDI ÁKOS: *Magyar polgári jog – Polgári jogi alapok.* Eötvös József Könyvkiadó. Budapest, 2017. 13-14. pp.; BÍRÓ – LENKOVICS 2014, 26. p.; LACSÁN 2020, 161–162. pp.

³⁹ Idézi LÁBADY TAMÁS: *A magánjog általános tana.* Szent István Társulat. Budapest, 2013. 20–24. pp.

bír a jogviszony, amelyre a közjog szabályait kell alkalmazni. Amikor az egyén akaratelhatározásán múlik a jogérvényesítés, akkor magánjogi jogérvényesítésről beszélünk; ez esetben a jogvédelem – döntő többségében – bírósági eljárás keretei között zajlik.⁴⁰

A közjog és a magánjog határvonala történelmi távlatokban koronként változik; a kettő közötti különbségtétel viszonylagos.⁴¹ A közjog és magánjog dichotómiájának immáron természetes jelensége, hogy valamely jogintézményt fókuszba helyezve – társadalmi-gazdasági okból – azt mind a közjog, mind a magánjog védelme áthatja. Ez a folyamat különösen felerősödött a rohamos műszaki-tudományos fejlődéssel, a specializáció, a tömegtermelés és –fogyasztás, valamint az egyre bonyolultabb gazdasági és szerződéses kapcsolatok térnyerésével, amely szükségképpen eredményezi a hagyományos jogintézmények új típusú integrációját.⁴²

A közjog és a magánjog ezen együtt hatásának elemzésével összefüggésben szükséges kitérni a jogrendszer jogágainak és további tagozódásának elméleti alapjaira. A jog jogágakban helyez el társadalmilag, gazdaságilag, ebből fakadóan tárgyában, valamint a szabályozás módszertanában erősen összefüggő, viszonylagosan homogén szabályokat, amely a jogrendszer primer vagy elsődleges tagolását jelenti megteremtve ezáltal annak alappilléreit. A jogágakról elmondható, hogy alapvetően vegytisztán bírnak köz- vagy magánjogi sajátosságokkal. Erre a klasszikus felosztásra további, valamilyen csoportosító ismérv kiemelésével jól körülhatárolható új jogi területek épülnek rá a társadalmi és gazdasági pluralizálódás következtében.⁴³ Korábbi magánjogtörténeti és jelenkori jogelméleti tudományos álláspontok feldolgozását és összevetését követően álláspontom szerint megállapítható, hogy a köz- és magánjog áthatásából született, ugyanakkor egyben a hagyományos jogágakból is táplálkozó új jogi területek minősítése heterogén és differenciált abból a szempontból, hogy miként és hogyan érvényesülnek és dominálnak a köz-, illetve a magánjog jellegzetességei. Ebből fakadóan álláspontom szerint különbséget kell tenni 1) olyan szakjogágak között, ahol a közjogi és magánjogi distinkciók egyaránt jelen vannak, azonban egymástól elválaszthatatlanul hordozzák a köz-, illetve magánjogi jellemzőket. Ilyen például a munkajog területe. 2) Eörsi Gyula „kvázi-jogágazatok”-nak nevezi azokat az új jogi területeket, amelyek akár politikai vagy gyakorlati szempontból, akár valamely gazdasági célkitűzés által vezérelve egységet alkotnak, és a jogágakból táplálkozva jogilag egyébként heterogén jogintézményeket szerveznek egy körülhatárolt gazdasági-társadalmi cél köré, ezáltal teremtve meg homogenitást. Ebből fakadóan a jog hagyományos kialakult rendszerére jogalanyok vagy jogtárgyak szerint meghatározva további másodlagos vagy szekunder „kvázi-jogágazatok” épülnek rá anélkül, hogy eredeti kapcsolatukat elveszítenék közjogi és magánjogi alapjaikkal, ugyanakkor azonban elzárkóznak a védendő cél vagy érdek által nem érintett közjogi és magánjogi területektől.⁴⁴

⁴⁰ SZÁSZY-SCHWARZ 1912, 34–37. pp.; TÓTH 1923, 413–416. pp.; LACSÁN 2020, 160–161. pp.

⁴¹ SZÁSZY-SCHWARZ 1912, 34–37. pp.

⁴² EÖRSI 1977, 65. p., 73. pp.; LÁBADY 2013, 20–24. pp.

⁴³ EÖRSI 1977, 100. p., 103. p., 110–111. pp., 116–117. pp.; VISEGRÁDY ANTAL: *Jog- és állambölcsélet. Dialóg* Campus. Budapest – Pécs, 2013. 111–112. pp.; H. SZILÁGYI ISTVÁN – LOSS SÁNDOR: *A jogrendszer*. In: Szabó Miklós (szerk.): *Bevezetés a jog- és államtudományokba*. Prudentia Iuris. Miskolc, 2001. 75–77. pp.; LACSÁN 2020, 163–164. pp.

⁴⁴ EÖRSI 1977, 100. p., 103. p., 110–111. pp., 116–117. pp.

Ahhoz, hogy valamely új jogi terület egyben „kvázi-jogágazat”-nak minősüljön, fontosnak tartom azt a megkülönböztető ismérveit kiemelni, hogy a „kvázi-jogágazat” által érintett közjogi vagy magánjogi jogintézmények, illetve a védendő cél vagy érdek nyomán megalkotott speciális előírások között a jogot jellemző belső kohéziós erő teremte meg, de ezt kodifikáltság nélkül teszi meg. Ebből fakadóan kifejezőbbnek és cizellaltabbnak vélem Eörsi Gyula „kvázi-jogágazat” fogalmi meghatározását a modernkori „vegyes jogágak vagy jogterületek” szóhasználatával szemben, hiszen egyrészt kifejezi azt a belső összetartó erőt és fogalmi hálót, amely valamely kiemelt cél érdekében összefűzi a köz- és magánjog vonatkozó jogintézményeit és bizonyos szempontból megteremti a szabályozott életviszonyok egységét. Másrészt lehetőséget teremt arra a szemléletmódra is, amely nem szakítja ki „kvázi-jogágazat”-okhoz kapcsolódó a büntetőjogi tényállásokat a büntetőjogból vagy a speciális kártérítési felelősség előírásait a polgári jog köréből,⁴⁵ hanem biztosítja és nem szegregálja az egyes jogintézmények alapjogágakkal fennálló szerves kapcsolatát, amelyekből a védendő cél köré szerveződő „kvázi-jogágazat” táplálkozik. Ez utóbbinak fokozott jelentőséget kell tulajdonítani, hiszen csak így biztosítható a jogágak stabilitása, logikai egysége és dogmatikai tisztasága.⁴⁶ Ebből fakadóan „kvázi-jogágazat”-nak tekinthető álláspontom szerint például a környezetvédelmi vagy a fogyasztóvédelmi jog, de nem tekinthető „kvázi-jogágazat”-nak a gazdasági jog, hiszen ez utóbbi esetében hiányzik a jogalkotó által kiemelt közös védendő érdek vagy cél, mint szervező erő, illetve nem beszélhetünk az egyes jogintézményeket összetartó belső kohéziós erő és közös fogalmi háló jelenlétéről sem. 3) Jogterületek között mind a jogágakon, mind pedig a „kvázi-jogágazatok”-on belül különbség tehető valamely csoportképző ismérv vagy a szabályozott jogintézmények viszonylagos homogén jellege alapján. Ilyen például az értékpapírjog területén belül a tőzsdei jog.

IV. A magánjog distinkcióiról.

Ha a magyar magánjog történetét a XIX. századtól vezetjük végig, akkor fejlődésére jelentős hatást gyakorolt az 1848-as forradalom és szabadságharc, amelynek keretei között eltörlésre került a királyi adományrendszer, az ősiség, valamint az úrbérrendszer a polgári jogegyenlőséget és a szabad tulajdont előíranyozva.⁴⁷ Mindez az alapul szolgáló társadalmi viszonyokban is jelentős változás kezdetét jelentette; a magánjogra az alkalmazkodás terén sokkal inkább jellemző az egyes időszakokba való hosszas átmenet.⁴⁸

Hazai magánjogunk fejlődése korábban is épített és nyitott volt külföldi behatásokra, így például a kiegyezés után az osztrák polgári törvénykönyv, valamint a későbbiekben a német kereskedelmi jogi szabályozás nyomvonalára érvényesült, de a két világháború között megfigyelhető a svájci befolyás hatása is.⁴⁹

⁴⁵ EÖRSI 1977, 111. p.

⁴⁶ H. SZILÁGYI – LOSS 2001, 81. p.

⁴⁷ VILLÁNYI LÁSZLÓ: *A magyar magánjog rövid tankönyve*. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata. Budapest, 1941. 8. p.

⁴⁸ MENYHÁRD 2015, 226. p.

⁴⁹ MENYHÁRD 2015, 229–230. pp.

A magyar magánjogtudományban már a XIX-XX. század fordulóján is erős volt a törekvés és az igényesség a kreativitásra és az innovációra, amely egyben a magánjogi gondolkodás nyitottságát is feltételezi.⁵⁰

A XX. század történelmi viharai következtében a tulajdoni rend átalakítása, valamint helyreállítása végigkísérte és meghatározta magánjogunk XX. századi fejlődésének ívét és feladatát. A latin műveltség egyre inkább háttérbe szorult, a római jogfejlesztő hatása megszűnt. Ugyanakkor elmondható, hogy az állami irányításon alapuló társadalmi és gazdasági környezetben a korábbi magánjogi hagyományokon szocializálódott jogászok megőrizték a magánjog hazai tradicionális jogi gondolkodásmódjának alappilléreit a kontinuitás fenntartása érdekében biztosítva ezáltal annak töretlenségét. Később ez lehetővé tette és megkönnyítette az európai jogi kultúrához történő visszacsatlakozást is.⁵¹

A magánjog a társadalmi és gazdasági szereplők nagyon változatos viszonyrendszerét és kapcsolatait szövi át, szabályai sokfélék és sokszínűek, bármely szempontból is szemléljük őket. A magánjog a magán-életviszonyok jogi rendjét képezi, amely a társadalomban élő egyeseknek egymás közötti, érdekezésszerű és érdekkülönbségen alapuló kapcsolatait rendezi. A magánjog szabályai – lényegi sajátosságnak tekintve – az egyeseket, régebbi kifejezéssel élve a magánosokat jogositják és kötelezik. A közérdek bizonyos fokú érvényesülése mellett igen tág teret kap az egyesek autonóm rendelkezése, az önkéntes együttműködés és ebből eredő önkorlátozás.⁵²

A magánjog immanens, lényegi és elválaszthatatlan magja, hogy a személy életén végigívelve a magánautonómia talaján állva határozza meg és oltalmazza azok sokszínű társadalmi kapcsolatainak kereteit, individuális és közösségi vonatkozásait, társadalmi szervezkedéseit. Szervező szerepe révén kijelöli az egyéni és szervezeti autonómia határait, amely egyben a magánélet viszonyait befolyásoló, szervező és védelmező jogi rend megerősítését is jelenti.⁵³

A magánautonómia elve a magánjog átfogó alapját képezi, amely nem más, mint a védelem tárgyával való viszonylagosan teljes rendelkezés; annak elismerése, hogy az egyén önállóan, saját akaratán alapulva alakíthassa ki személyi és vagyoni viszonyait. Ehhez a magánjog részletesen kidolgozott lehetőségeket biztosít, ugyanakkor az egyén szabadságát csak korlátozott mértékben határoolja be.⁵⁴ Feladata, hogy az egyéni akarat szabad érvényesülésének és kifejeződésének határait adja meg, melyen belül az egyéni akarat és érdekérvényesítés szabadon mozoghat és kibontakozhat, de amely határokat át nem léphet. A védelem határai magukban foglalják az egyén más embertársakkal való kapcsolatát is.⁵⁵

A magánjog modern kori szabályai döntő többségében és alapjaiban az állam jogalkotásának keretei között teremődnek meg.⁵⁶ A legújabb kori társadalmi és gazdasági fej-

⁵⁰ MENYHÁRD 2015, 237–242. pp., 248. p.; ASZTALOS 1982, 8. p., 13. pp.

⁵¹ MENYHÁRD 2015, 234–236. pp., 245. p.

⁵² VILLÁNYI 1941, 1–2. pp.; ASZTALOS 1982, 21–22. pp.

⁵³ LÁBADY 2013, 19–20. pp.

⁵⁴ COING 1996, 179–180. pp.

⁵⁵ *Magánjog*. In: Márkus Dezső (szerk.) Magyar jogi lexikon. V. kötet. Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság. Budapest, 1904. 307–308. pp.

⁵⁶ KISS 1899-1905a, 14. p., 21-22. pp., 30. pp.

lődés következtében, valamint a jogtörténeti fejlődés eredményeképpen a szokásjogot felváltva az állami jogalkotásból eredeztethető kútfők képezik a magánjog modern kori jogforrásainak fő vázát és struktúráját.

A magánautonómia érvényesülése, valamint az állami szerepvállalás megjelenése a magánjogi rendelkezések figyelembe vétele és alkalmazása során is szerepet kap. Ahol a felek nem rendelkeznek jogviszonyaik belső tartalmáról, valamint annak alakításáról, ott a jogviszony rendezése az írott jogalkotás eredményeinek, tehát a jogszabályi előírás feladata, amely ennél fogva a magánakarattal hízagait tölti ki. Ez az írott szabály tehát akkor alkalmazandó, ha a fél ettől eltérő akaratát nem nyilvánította ki (*ius dispositivum*). Ugyanakkor vannak olyan magánjogi szabályok is, ahol a magánakarattal szemben a magasabb érdek védelme indokolt, és ehelyütt csak a jogszabály érvényesülhet. Az egyéni akarat az ilyen rendelkezésekkel szemben tehetetlen, azaz a felek egyező akaratával sem tehetik félre ezen jogi előírásokat (*ius cogens*).⁵⁷

*A magánjog zsinórmértéket állít az egyén életkörüre, emberi magatartásaira nézve.*⁵⁸

A magánautonómia primátusa áthatja a magánjogi jogérvényesítést is. Ennek során a magánjogi jogviszony alanya maga, a saját cselekményével érvényesíti megsértett vagy veszélyeztetett jogát és él egyben a magánjogi biztosító jogviszony adta lehetőségekkel. Ide tartozhat a biztosítéki célú és funkciójú anyagi jogi jogintézményeken kívül a bírósági eljárás igénybe vételének a lehetősége és a végrehajtás, amelyek kereteit az állam biztosítja és teremti meg azokat a – végső soron közjogi alapokon nyugvó – állami szerveket és eljárásjogi szabályokat, amelyek a magánjogi jogérvényesítés során felhívhatóak. Garanciális szabály, hogy a magánjogi jogviszonyokban az eljárás megindítása ehelyütt is csak a jogosult kérelmére történhet, melynek további polgári eljárásjogi leképeződései is vannak.⁵⁹

V. A polgári jog mibenlétéről

A szerzőt önmaga kíváncsisága vezette arra, hogy a polgári jog területe attribútumaiban, sajátosságaiban mennyiben más, mint a magánjog, vagy pusztán elnevezésbeli különbség mutatható ki közöttük. Ezen elhatárolásra irányuló igény nem alaptalan, hiszen a magánjogot és a polgári jog elnevezést szinonim fogalmakként is használták vagy jogtudósaink hallgattak írásaikban világosabb distinkciók megadásáról.⁶⁰

Werbőczy Hármaskönyvében a jog hármas felosztásában a természeti jog és a nemzetek joga mellett jelenik meg a polgári jog, amelyet minden nép vagy polgári társadalom isteni és emberi okból saját jogként alkotott. A polgári jognak ehelyütt domborodik ki azon, a későbbiekben a magánjog kereteit is átható azon ismérve, hogy az az állami szerepvállalással megvalósuló jogalkotás révén legitím hatalomtól keletkezik és jön létre.⁶¹

⁵⁷ Kiss 1899-1905a, 22. p., 27. p.; Tóth 1923, 88–92. pp.

⁵⁸ Kiss 1899-1905a, 28–29. pp.

⁵⁹ Tóth 1923, 417. p., 433. p., 441–442. pp.

⁶⁰ *Magánjog*. 307. p.; LÁBADY 2013, 24–25. pp.; Az alaki polgári jogra vonatkozó elméletek kívül esnek a vizsgálódás tárgyán.

⁶¹ *Werbőczy István Hármaskönyve. Előbeszéd 3. czim. 1. §.*

A polgári jog a magánjog modern kori alapjait kodifikált jogként lefektető és átható jogága. Ebből fakadóan a polgári jog a magánjog alapját jelenti,⁶² így hordozza magán mindazon attribútumokat, amely egyébként a magánjogot jellemzi. A magánjog ugyanakkor tágabb értelemben minden magánérdeket szabályozó joganyagot magában foglal a jogrendszeren belül, a polgári jog azonban csak a szűkebb értelemben vett, többségében diszpozitív jellegű személyi és vagyoni viszonyokat rendező közös jogi előírásokat tömöríti kodifikált formában.⁶³

A polgári jog működését a magánautonómia primátusán túlmenően a felvilágosodás eszméitől eredeztetve alapvetően vezérli a polgárok szabadsága és egyenlősége. A privátautonómia alapvető jogi kereteinek megteremtésén túlmenően *Asztalos László* idézve „a polgári jog az egyenjogú jogalanyok közötti autonóm strukturájú társadalmi viszonyok egyes – a jogalkotó által fontosnak ítélt – vagyoni vonatkozásainak (...), továbbá a polgári jogi eszközöknek a személyiség védelmére felhasználható körét szabályozza.”⁶⁴ A szabályozott jogviszonyok tárgyi hatályát tekintve kisebb részben személyi és döntő többségében vagyoni viszonyok rendezésére kerül sor. A polgári jog a magánjoghoz képest mélyebben kötődik az áruforgalomhoz, a termelés és a szükséglet-kielégítés szervezéséhez.⁶⁵ A személyi viszonyok létjogosultsága és előtérbe helyezése okán indokolt arra visszatekinteni, hogy jog alapvető ismérve, hogy az embert helyezi a középpontba és aköré szerveződik. Az ember jogalanyiségát és cselekvőképességét meghatározó alaptételek, valamint a személyiségvédelem a polgári jog alapvetően vagyoni viszonyokra épülő struktúrájához csak részben illeszthető, de történetiségében a magánjogban gyökerező és nélkülözhetetlen. Így a jog és a társadalom nem mondhat le ezen garanciális előírások magánjogi rendbe, ezen belül a polgári jogban történő ágyazásáról, valamint az emberi méltóság védelmének polgári jogi eszközökkel történő hatékony biztosításáról.⁶⁶

A szabályozás módszerét vizsgálva megállapítható, hogy a polgári jog a személyi és vagyoni viszonyokat az egyenjogúság és mellérendeltség módszerével szabályozza.⁶⁷ A polgári jog a magánjogból kinőve mutat egy magasabb fejlettségi szinten szervezett jogág felé, amely a magánjogon belül, illetve ahhoz képest kiegészül a mellérendeltség és az egyenjogúság törvényi elismerésével, ezen speciális szabályozási módszer meghatározásával. Álláspontom szerint a polgári jog sajátja, hogy a polgári jogi jogviszonyokat nem csupán a jog eszközeivel tereli normatív mederbe, hanem a jóhiszeműség és tisztesség követelményének törvényi rendbe történő iktatásával teret enged az erkölcsi kategóriáknak is.

Ma a kodifikációs folyamatok következtében a magánjog egységének megteremtése érdekében törvénykönyvek, valamint ezen kívül a jogalkotással felruházott államhatalmi szervek jogi aktusai adják a polgári jogi rendelkezések vázát.⁶⁸

„A generálklauzulák formájában normatívan megfogalmazott, az általános társadalmi értékelésre a magánjog zárt logikai rendszerét megnyitó rendelkezések a kodifikált polgári

⁶² CSEHI ZOLTÁN: *Diké kísértése. Magánjogi és kultúrtörténeti tanulmányok*. Gondolat. Budapest, 2005. Idézi LÁBADY 2013, 25. p.

⁶³ ZLINSZKY JÁNOS: *Ius privatum*. Szent István Társulat. Budapest, 2014. 16. p.; LACSÁN 2020, 163–164. pp.

⁶⁴ ASZTALOS 1982, 12. p.

⁶⁵ ASZTALOS 1982, 23. p.

⁶⁶ MENYHÁRD 2015, 236. p.

⁶⁷ ASZTALOS 1982, 21. p.; LENKOVICS – KESERŰ – KÓHIDI 2014, 15–18. pp.; BÍRÓ - LENKOVICS 2014, 29. p.

⁶⁸ Vö. KOLOSVÁRY 1938, 4. p.

jog szükségszerű velejárói."⁶⁹ A polgári jog tehát kodifikált normaanyag, amelynek következménye, hogy a magánjog zsinórmércéit generálklauzulák formájában rögzíti és értékeli.

A polgári jog sosem volt teljesen tiszta és mentes idegen elemektől; modern korunk új jelenségei pedig csak növelik a magánjogtól vagy a polgári jogtól idegen jogintézmények vagy külföldi hatások becsatornázódását a polgári jog területére.⁷⁰ Ezzel a polgári jog csatlakozik a magánjog innováción, kreativitáson és nyitottságon alapuló befogadókészségéhez.

Kedves Tanár Úr!

Hálás köszönettel tartozom a megtisztelő bizalomért, hogy a magánjog tudományának művelője lehetek és részt vehetek a jövő jogászai nemzedékének magánjogi oktatásának sokszínűségében.

Kitti

⁶⁹ MENYHÁRD 2015, 259. p.

⁷⁰ EÖRSI 1977, 116. p.